

Peter Aall Simonsen
Anne Maries vei 13
0373 Oslo

12. oktober 2017

Norges vassdrags- og energidirektorat
Konsesjonsavdelingen
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Att.: Jan Arthur Sørensen

VILKÅRSREVISJON TOKKE/VINJE-VASSDRAGET - BORDALSVATN

Undertegnede er eier av gnr 88 bnr 12 I Vinje kommune. Eiendommen har en strandlinje på om lag 4 km langs Bordalsvatn. Vi fikk pr email 26. september d.å. utsatt høringsfristen til 13. oktober.

1. Formålet med revisjonen

Bordalsvatn er ett av de kraftigst regulerede vannene i Tokke/Vinje-utbyggingen med 39 meter reguleringshøyde. Vannet er stort. Konsesjonene (statsreguleringene) ble gitt i en annen tid hvor landets kraftbehov og økonomi ble vektlagt sterkere og miljøhensyn svakere.

Vilkårene skal moderniseres og bringes opp på et nivå som sikrer miljøet og allmennhetens interesser. Som angitt i Olje- og energidepartementets (OED) retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av vassdragsreguleringer punkt 5.3 er hovedhensikten:

"Hovedformålet med revisjon av vilkår er å bedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag ved å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader og ulemper som har oppstått som følge av reguleringen. Dette må avveies mot formålet med konsesjonen som er kraftproduksjon."

Tokke/Vinje-utbyggingen er en de større inngrepene som er gjort i norsk natur. Vilkårsrevisjon er da særs viktig. Hensynet til miljø står nå vesentlig sterkere enn på 50- og 60-tallet og skal vektlegges for å sikre en riktig balanse mellom miljø og allmenne hensyn på den ene siden og hensynet til kraftproduksjon på den andre. At man tidligere ikke satte tilstrekkelig strenge krav innebærer ingen rett til å fortsette samme virksomhet fremover uten nye, strengere krav .

- ***Forvaltningen skal sette nye vilkår som gjenoppretter en balanse mellom miljø og kraftproduksjon som gjenspeiler dagens krav til vektlegges av miljøhensyn og hensyn til allmennheten.***

2. Krafttap versus miljø og allmenne interesser

Anleggene har nå produsert i overkant av 60 år og er for lengst nedbetalt og utbygger og samfunnet har fått en betydelig avkastning på sine investeringer og vil i fremtiden fortsette å få ytterligere, betydelig avkastning på de samme investeringene.

Statkraft trekker i sine kommentarer datert 16. juni 2017 frem at krav til minstevannføring og magasinrestriksjoner fremkommet så langt vil føre til et samlet tap på 200 GWh.

Om alle krav skulle imøtekommes er dette uansett lite sammenlignet med at utbyggingen gir en midlere årsproduksjon på 4300 GWh. Statkraft ville aldri i dag fått konsesjon til de samme reguleringer, verken i omfang, reguleringshøyder eller manglende / lave krav til minstevannføring.

Et forsiktig anslag av markedsverdien for anleggene vil med en pris et sted mellom 4,5 og 6 kr pr kWh (basert på priser observert i markedet for salg av vannkraftanlegg senere år) gi en teoretisk salgsverdi på 19,35 til 25,8 milliarder kroner.

De bedriftsøkonomiske løpende fordelene av utbyggingen (årlige inntekter og resultater) og verdien av anleggene er vesentlig og da, tatt i betraktning de vesentlige naturinngrep disse representerer, er generelt de krav som er fremsatt med hensyn til minstevannføring, magasinrestriksjoner, båtutsett, veier med mer av svært beskjeden karakter økonomisk sett. Samtidig vil disse tiltakene gi og bety mye for miljøet, allmenheten og lokalt næringsliv.

Det følger direkte av konsesjonen at de gjelder for en periode på 60 år og konsesjonæren er innforstått med at videre drift etter 60 år skjer på de vilkår forvaltningen setter.

- ***Krafttaptet og Statkrafts mindreinntekt ved å imøtekomme krav om minstevannføring, magasinrestriksjoner, båtutsett, veier med mer er marginale sammenlignet med den fremtidige kraftproduksjonen og de inntekter anleggene vil generere.***

3. Nye vilkår Bordalsvatn

3.1 Båtutsett og fortøyning

Eksisterende båtutsett ved dammen ved Bordalsvatn har en særskilt dårlig plassering og utforming. Det skyldes følgende:

- Vannet ligger på 900 moh i et område hvor været skifter for og kan bli svært dårlig og vinden kraftig
- Rampen ligger direkte eksponert mot vestavinden som er den dominerende vinden. Selve Bordalen er vestvendt og vinden får godt tak og sjøen blir høy og skarp. Fra båtutsettet er det ca 5 km med åpent vann vestover.
- Rampen er unormalt bratt og smal. Det gjør det vanskelig og ubehagelig å rygge ned. Mange tør ikke å bruke den. Det trengs en sterk bil for å dra båt med henger opp. Lengden det må rygges ved lav vannstand er betydelig og det er ingen snumuligheter. Ved minusgrader legger det seg is på sålen som gjør det direkte uforsvarlig og farlig å kjøre på den.

- Det er ingen gode fortøyningsmuligheter for å legge til med båt i området rundt båtustettet. Det er stein og i stor grad sprengestein som preger landingsområdet
- Behovet for båtutsett og tilrettelegging av fortøyningsområde er en direkte konsekvens av reguleringen. Uten reguleringen ville det vært en permanent vannstand med mindre variasjoner og naturlig strandsone til å trekke båtene opp på

Det er vel lite tvilsomt at dette har negative konsekvenser for alle som er avhengig av båt for transport over Bordalsvatn og forårsaker at andre, som ellers ville hatt glede av båt og fiske i vannet, avholder seg fra det.

Nytt båtutsett med fornuftig helningsgrad og landingsplasser/fortøyningsområder vil for eksempel la seg plassere på en god måte inn i viken rett nord for eksisterende båtutsett. Viken er også skjermet fra vind og vær. Det er også andre alternative plasseringer.

- ***Det må følgelig settes vilkår om nytt båtutsett som sikrer god og enkel bruk, og foruten gode landingsplasser/fortøyningsområder rundt.***

3.2 Båthus

Reguleringen gjør det ikke mulig å forlate båter i strandkanten for en lengre periode. Følgelig tar alle brukere opp båtene sine etter endt tur i Bordalen. Det er likevel ikke tilrettelagt for båthus. Det er ikke bom på veien inn. Følgelig er man henvist til enten å la båt med motor ligge ute eller ta den med seg. Som følge av at dette er et stort vann på fjellet med betydelig værekspnering, er det uforsvarlig å ferdes på det med småbåter med små motorer. Man må ha en noe større båt og motor, og med det øker verdien på dem. I praksis er man derfor tvunget til å ta den på tilhenger med hjem hver gang. Det er en svært tungvint manøver som er umiddelbart forårsaket av reguleringen.

Behovet for båthus er således en direkte konsekvens av reguleringen. I andre reguleringer som undertegnede har vært ved, for eksempel ved Borsævatn (Skafså kraftverk ANS og Hovvatn/Fisstøyvatn (Arendals Vassdrags Brugseierforening), er det anlagt båthus for regulantens regning for de med rett til bruk av båt i disse magasinene, antagelig hjemlet i skjønn. Det er overraskende at ingen ble innrømmet båthus i forbindelse med reguleringen av Bordalsvatn som en del av kompensierende tiltak. Behovet for båthus er åpenbart. Dette gjelder alle rettmessige brukere av båt i Bordalsvatn.

Hvorfor dette ikke ble en del av avbøtende tiltak da Statkraftverkene i sin tid satte i gang reguleringen av Bordalsvatn, mens andre kraftselskaper og reguleringsforeninger gjorde det i andre reguleringer, er for oss ikke klart. Resultatet er uansett galt.

Det er tilstrekkelig med arealer rundt eksisterende og foreslått båtutsett som kan tilrettelegges til plassering av båthus. Arealet tilhører allerede Statkraft.

- ***Det må følgelig stilles vilkår om at alle som er avhengig av bruk av båt, grunneiere og hytteiere med mer, nå blir tilbudt båthus der båt på henger kan trilles inn og låses av.***

3.4 Fiskeforvaltningen

Det har vært en negativ utvikling i fisket i Bordalsvatn. Det var en mer variert størrelse på og større fisk frem til 2000-tallet. Vi får opplyst fra andre fiskere i vannet at det tidligere var normalt å få fisk opp til 35-40 cm.

Undertegnede har satt garn flere ganger i høst. Fangsten pr garn er beskjeden og størrelsen ligger fra 20 til 25 cm. Det var et fåtall hunfisk og rognen var svært liten. Disse observasjonene stemmer dessverre overens med prøvefisket i 2006 og rapport "*Fiskeribiologiske undersøkelser i Øvre Langeidvatn, Nedre Langeidvatn og Bordalsvatn i Vinje kommune*", se <http://www.nhm.uio.no/forskning/publikasjoner/rapporter/pdf/nhm-rapport-053-2016.pdf>

Konklusjonen er temmelig klart at reguleringen har medført dårligere vilkår for fisken og at vilkårene har blitt vesentlig forverret siden 2000-tallet av økt effektkjøringen med stadig endringer i vannstand og nedtapping. Når det gjelder effektkjøring og nedtapping vises det også til punkt 3.5 nedenfor.

Videre fremstår det for oss som om Statkraft er passive i forvaltningen av fisken. De venter til de får pålegg fra Fylkesmannen med å sette ut, men følger ikke opp deretter. Det kan med rimelighet sluttet at denne ad hoc forvaltningen har ført til en vesentlig mer tilfeldig og dårligere forvaltning av fiskebestanden.

Statkraft bør i stedet pålegges å ta en aktiv rolle og ansvar ved å utarbeide et langtidsprogram for årlig sjekk av fiskens kondisjon, mengde og utvikling ellers som godkjennes av myndighetene. På basis av dette bør Statkraft så legge langtidsplaner for hvor mye fisk som skal settes ut hvert år eller om opphold i utsettelse. Dette må så overvåkes og planen og tiltak justeres årlig etter hvert som man gjennom kontroll ser hvordan fisken utvikler seg.

Videre, som påpekt i over nevnte rapport, er det som følge av reguleringen lite igjen av naturlige gytebekker. Statkraft bør pålegges å legge til rette for gytebare bekker og gyteplasser og sikre at disse vedlikeholdes der isgang og effektkjøring ellers ødelegger.

Det bør også jevnlig gjennomføres prøvefiske og evalueringer av uavhengige eksperter.

Det selges fiskekort i vannet, men det dårlige fisket kombinert med lav magasinutfyllingsgrad og således bred, skjemmende reguleringssone, har gjort vannet lite attraktivt for sportsfiskere. Det er ellers et vann som er lett tilgjengelig, nær store hyttefelt og hoteller i Vågslid og omegn, og således burde vært et vesentlig bidrag til allmenheten og turistnæringen.

Statkrafts regulering har skadet fisket i vannet vesentlig. Foreslåtte tiltak koster minimalt sammenlignet med hva Statkraft tjener på dette magasinet og hvor stor skade det har påført miljøet og allmennhetens interesser foruten turismen. Dersom likelydende krav til proaktiv forvaltning pålegges i tilknytning til andre vann i berørte vassdrag, vil Statkraft kunne samordne og effektivisere dette arbeidet.

- ***Det må følgelig stilles vilkår om at det skal utarbeides et aktivt overvåkingsprogram for fiskens utvikling og på basis av programmet skal Statkraft jevnlig selv vurdere og foreslå tiltak***

tilknyttet utsetting og andre relevante tiltak. Tiltakene skal så utføres i henhold til program og forslag godkjent og/ eller pålagt av miljømyndighetene.

3.5 Magasinrestriksjoner

3.5.1 Hvorfor magasinrestriksjoner

Bordalsvatnet er som nevnt innledningsvis betydelig regulert. Regulerings høyden er på 39 meter hvilket er av de større. Landskapet særlig langs østre/nordre/vestre deler av vannet er slakt slik at reguleringssonene og den visuelle virkningen av reguleringen forsterkes. Videre medfører det at det er betydelig endringer i gjenværende vannmengde hvilke skaper betydelig utfordringer for fiskens levevilkår og næringsgrunnlag.

Som nevnt under punkt 3.4 over er Bordalsvatn lett tilgjengelig og kort vei fra store hyttefelt og hoteller ved Vågslid og Haukeli ellers. Et pent vann med godt fiske vil være et betydelig bidrag. Det er som nevnt salg av fiskekort i vannet. Det er ellers et attraktivt turterreng (og en inngangsport til Hardangervidda) hvis det ikke hadde vært for den betydelige reguleringssonen som eksponeres om sommeren og tidlig høst.

Det er et betydelig behov for å sette bestemmelser om magasinrestriksjoner både av hensyn til miljø og allmennheten.

3.5.2 Manglende fremleggelse av dokumentasjon

Det følger av NVEs "Mal for Revisjonsdokument" punkt 10 "Magasinrestriksjoner" <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tjomtYdBOuMJ:https://www.nve.no/media/275/mal-for-revisjonsdokument.doc+&cd=1&hl=no&ct=clnk&q=no> at det ved krav om magasinrestriksjoner skal fremlegges:

- i. billedokumentasjon av berørte magasin ved ulike vannstander,
- ii. dybdekart,
- iii. sammenhenger mellom sentrale miljøtema (friluftsliv, landskap, reiseliv, biologisk mangfold og fisk) og vannstand; og
- iv. simuleringer i egnet verktøy for å synliggjøre produksjons- og inntektstap.

Av materialet har vi mottatt kan vi ikke se at disse kravene er oppfylt av Statkraft, verken i Revisjonsdokumentet av 2013 eller Statkrafts kommentarer til høringsuttalelser av juni 2017.

- ***NVE må pålegge Statkraft å fremlegge dokumentasjon tilknyttet Bordalsvatn som listet over og denne må sendes ut til alle berørte parter.***

3.5.3 Statkrafts angivelse av tap og virkninger

Statkraft skriver i Revisjonsdokument 2013 på side 65:

"Simulering av kravet om fylling 5 m under HRV (kote 886) fra 01.07 til 01.10 gir et produksjonstap på ca 8 GWh og inntektstapet på over kr 6 mill ved absolutt krav om oppfylling. En myk restriksjon gir en marginal økt gevinst på 0,4 GWh, men et inntektstap på kr 1,6 mill per

år. Fyllingsrestriksjon øker faren for tapt produksjon på grunn av flomtap fra Bordalsvatn, men reduserer faren for flomtap ved Hyljelihyl."

Det fremlegges ingen underliggende dokumentasjon eller beregninger som understøtter dette regnestykket. Et slikt regnestykke er svært påvirket av hvilke forutsetninger man legger til grunn. Det oppgis heller intet om det økonomiske tapet er brutto, netto, før eller etter skatt og med eller uten fradrag for innmatingstariffer.

Hvorvidt kravet bør være 5 meter under HRV eller mer eller mindre, kan vurderes. Videre må det være adgang til å tappe ned dersom det er fare for flom og fare for produksjonstap som følge av flom, også sett i sammenheng med produksjonsplanlegging og tapping av andre magasiner i vassdraget nedstrøms. Restriksjonene umuliggjør ikke effektkjøring, men begrenser båndet til fordel for fiske, natur og allmennheten. Med slike tilpasninger er det utfordrende å se at det skal bli noe nevneverdig krafttapet skulle bli. Magasinrestriksjonen vil da i praksis tvinge frem en annen produksjonsprofil, men ikke krafttap.

Etter vår vurdering er uansett de oppgitte "tap" svært lave når man ser på hvilke mengder kraft magasinet og kraftanleggene tilknyttet dette kan produsere. Dette forsterkes av at de vesentligste verdier ved magasinene i kraftsammenheng ligger i at de sikrere produksjoner om vinteren og sen vinteren når samfunnet trenger kraften og prisene er høyest.

Det vises ellers til Revisjonsdokumentet 2013 side 18 figur 5.3 som viser at Statkraft i lang tid har hatt en produksjonsprofil over forsommeren og sommeren som prinsipielt sett følger samme utvikling som et slikt krav vil innebære. Forskjellen er at magasinrestriksjonskrav vil føre til ytterligere restriksjoner på kjøring på vårparten og sommeren. Dette vil i seg selv ikke føre til noe krafttap. Nedbørsmengden og tilsiget er det samme, men produksjonen flyttes til noe senere i tid på året, det vil si når minimumskravet er oppfylt og det igjen kan produseres.

Statkraft skriver i Revisjonsdokumentet 2013 på side 64:

"Statkraft mener det ikke bør innføres fyllingsrestriksjon på Bordalsvatn, figur 10.5. Bordalsvatn benyttes til å oppfylle magasinkravet i Totak."

Det er rimelig å forvente at Statkraft gjennom produksjonsplanlegging og restriksjoner på kjøring på forsommeren i dette magasinet, og også andre magasiner, vil klare uten nevneverdige utfordringer å sikre oppfyllelse av magasinkravet i Totak.

3.5.4 Avveiningen krafttap versus miljø og allmenne interesser

Som det fremkommer under punkt 1 (*Formålet med revisjonen*), skal vilkår som vurderes satt av hensyn til miljøet og allmennheten veies opp mot formålet kraftproduksjon. Videre påpeker vi generelt under punkt 2 (*Krafttap versus miljø og allmenne interesser*) at regulanten har en betydelig økonomisk fordel av fremtidig drift og anleggene representerer enorme økonomiske verdier. Det er også under punkt 3.5.3 (*Statkrafts angivelse av tap og virkninger*) vist at det, i den store sammenheng, neppe vil medføre noe stort krafttap om det innføres fornuftige magasinrestriksjoner.

Samtidig vil slike restriksjoner ha stor betydning for miljø og allmennheten, se punkt 3.4 (Fiskeforvaltning) og 3.5.1 (Hvorfor magasinrestriksjoner).

Slik vi vurderer det vil Statkrafts potensielle tap ligge i begrensninger i frihet til å produsere når de vil og effektkjøring hvilket rimeligvis kan føre til noe lavere inntekter da man ikke får solgt kraften til de tidspunkter prisen er høyest.

Dette tapet, som Statkraft selv anslår til 1,6 millioner kroner ved en mykere magasinrestriksjon, er svært et lite sammenlignet med den gevinst miljøet og allmennheten oppnår ved rimelige magasinrestriksjoner for Bordalsvatn.

- **Det må følgelig stilles fornuftige vilkår om magasinrestriksjoner.**

4. Avslutning

Dersom NVE eller OED skulle ha noen spørsmål tilknyttet dette brev eller Bordalsvatn-reguleringen ellers, må dere gjerne ta kontakt med undertegnede. Jeg nås lettest på mobiltelefonnummer: 920 23 789 og email: pes@svw.no.

Med vennlig hilsen,

Peter Aall Simonsen

Kopi: Vinje kommune